

אור אדום

האגודה פעלה מזה זמן רב נגד אלימות משטרתית שנפגעו ממנה אזרחים ממגזרי אוכלוסייה שונים. בסתיו 1987, למשל, טיפלה האגודה בתלונות ממקורות שונים על כוח רב שהפעילה משטרת ישראל כדי לפזר התקהלויות לא-אלימות של חרדים ברחוב שבטי ישראל ובשכונת רמות בירושלים. במקרה אחד התלונן תושב מאה שערים כי הוכה קשות וארוכות בידי שוטרים רבים בעת שהיה בתוך תחנת המשטרה. לפי תלונות נוספות השתמשו השוטרים בגז מדמיע לפיזור המתקהלים. צוותי מתנדבים של האגודה ערכו סיורים בבתי מעצר ופרסמו דוחות על ממצאים קשים. בתחילת 1989, למשל, הוגש לשר המשטרה דו"ח ובו נקבע כי בית מעצר דרום, בבאר שבע, אינו ראוי למגורי אנוש.

התופעה הנרחבת של אלימות שוטרים והתעמרות כלפי אזרחים, והיחס הסלחני כלפי התופעה היו הרקע להקמתה של עמותה בשם "אור אדום" בדצמבר 1987. בין הפעילים המרכזיים בעמותה היו יואב בר, אלי סעדון, גבי ניצן, אהוד עין-גיל וגיל רונן. כמה עשרות מתנדבים, חברי העמותה, איישו לילה-לילה מוקד טלפוני וקיבלו תלונות על אלימות של שוטרים כלפי אזרחים ישראלים וכלפי תושבי השטחים.

ביולי 1990, לאחר שנתיים וחצי של פעילות עצמאית, נתקלה "אור אדום" בקשיים ארגוניים ותקציביים והחליטה להצטרף לאגודה לזכויות האזרח. על פי הסכם שנחתם עם האגודה שימשה יתרת התקציב העצמאי של אור אדום להעסקת רכזת, מיכל אהרונ, שעבדה בחצי משרה במשרד התל אביבי של האגודה וריכזה את עבודת המתנדבים בתחום זה. ההחלטה הצדיקה את עצמה: עשרות תלונות בנושאי משטרה שהגיעו לאגודה טופלו באופן מקצועי ויסודי, הטיפול בתלונות והמעקב אחריהן התייעלו בשל יצירת קשרים עם הרשויות, ופרסום המקרים בכלי התקשורת הביאה לחיזוק המודעות בציבור הישראלי בנוגע לאלימות שוטרים. לאחר ההצטרפות לאגודה הורחבה פעולת "אור אדום" וכללה טיפול בתופעה של מעצרי שווא ובתנאים בבתי מעצר.

המודעות הגוברת לתופעת האלימות המשטרתית הביאה ב-1993 להקמת ועדה, על ידי שר המשטרה, שהתבקשה להגיש המלצות לטיפול בתופעה. לראש הוועדה מונה מרדכי קרמניצר, חבר מרכזי באגודה. מיכל אהרונ ואורנה שם טוב (רכזת פרויקט החינוך לכוחות הביטחון) הגישו לוועדה תזכיר מפורט על סמך נסיונה של האגודה, על תופעת אלימות השוטרים. בדו"ח הוועדה, שפורסם ב-1994, נקבע כי התופעות של שימוש בכוח מופרז והתעמרות מצד שוטרים חמורות בישראל יותר מאשר במדינות רבות בעולם. אחת מהמלצות ועדת קרמניצר הייתה "העברת המסר החינוכי לשוטרים מן השורה ישירות על ידי מפקדיהם, תוך מתן דגש מיוחד לזכויות השוויון ולזכויות המיעוט".

כך, מצד אחד, ניהלה האגודה מעקב אחר מדיניות המשטרה ופעולותיה, דרך פרויקט "אור אדום", נמתחה ביקורת והוגשו תלונות. מהצד השני, באמצעות פרויקט החינוך לכוחות הביטחון, פעלה האגודה ליצירת מחויבות מעשית של המערכת (המשטרה ומג"ב) ושל השוטרים, ובראשם המפקדים, כחלק הכרחי מתפקידם. זאת, כדי להגביר את המודעות של שוטרי מג"ב והמשטרה לסמכות ולכוח הרב שברשותם ולפתח איתם כלים ויכולות להשתמש בהם בצורה רגישה, מושכלת ומודעת לזכויות האדם.